

BESPREKINGEN.

FRITZ CURSCHMANN, HANS CURSCHMANN, CARL HIRSCH,
 FELIX WOLFF, *Erinneringen an* HEINRICH CURSCHMANN.
 Berlin, JULIUS SPRINGER, 1926; 88 bldz. Prijs: 4.50 mark.

Dit keurig uitgevoerde boekje, met zes afbeeldingen — een photo van CURSCHMANN op 60-jarigen leeftijd (1906) en vijf teekeningen van hem zelf — zal met belangstelling worden gelezen door ieder, die iets gevoelt voor de tekening van een tijdsgewricht, zooals in de levensbeschrijving van belangrijke personen bevat is; te meer, daar de twee zonen en twee leerlingen, die hier het leven van hun vader en meester schetsen, dit doen met een warmte en liefde, welke weldadig aandoen. FRITZ CURSCHMANN verhaalt van de afstamming en de jonge jaren van zijn vader, gesproten uit een boerenfamilie, doch wiens vader, als onderwijzer, begint met het geslacht een nieuwe richting te wijzen. Hard moest hij werken om zijn drie jongens in de studie te brengen. De jonge dokter heeft het dan ook niet breed en gaat op een derde verdieping wonen in een huis te Berlijn, waarvan zijn schoonvader en collega de eerste verdieping bewoont. Weldra ziet hij zich het nieuwe ziekenhuis Moabit voor besmettelijke zieken toevertrouwd. Eerst nadat hij een pleuritis en daarna diphtherie heeft gehad, gaat hij met zijn vrouw voor het eerst vacantie houden, op een bovenkamertje in een visschersdorp. Hij had toen al drie kinderen. De tegenwoordige tijd, die bijna alle menschen besmet met het waanbegrip, dat hun beteekenis afhangt van wat zij *schijnen* te kunnen verteren, kan hieruit al veel leeren.

Geweldig heeft CURSCHMANN gewerkt. Toen hij in het ziekenhuis te Mainz de *eenige* assistent was, kreeg hij als toegift bij zijn gewone werk een afdeling met soms 170 pokkenlijders. Niettemin wist hij de daar opgedane ervaring te verwerken in een monographie in ZIEMSSENS *Handbuch*.

Zijn leerlingen schetsen den tijd, dat hun meester als leider van Moabit en van het stedelijk ziekenhuis te Hamburg, als ontwerper van het Eppendorfer ziekenhuis aldaar, als hoogleeraar te Leipzig werkzaam was.

Zijn zoon HANS teekent hem als kenner en bewonderaar der beeld- en toonkunst. Zelf was HEINRICH een bekwaam teekenaar (getuige de in het boekje opgenomen schetsen), doch zonder schepend vermogen. Ten slotte beschrijft HANS de ziekte en het uiteinde van zijn vader. Hij was zich gedurende zijn laatste jaren bewust, dat hij de 60 niet ver zou overschrijden; de reusachtige en krachtige man wist, dat hij tuberculose der bijnieren had, en dat hij bij-bijnieren moest bezitten, welke het ontstaan der kenmerkende verschijnselen van ADDISON'S ziekte tegenhielden. Ook had hij kanker der borstklier, maar dit alles hield hij verborgen, wetende, dat hij een narcose niet zou kunnen doorstaan. Toch werkte hij tot het allerlaatste, en na een ziekte van enkele dagen overleed hij. De nauwkeurige en beredeneerde diagnose van de afwijkingen, die bij

hem zouden worden gevonden en inderdaad bij de lijkopening gevonden zijn, liet hij op een briefje achter.

Een bibliographie van zijn talrijke werken is aan het belangwekkende boekje toegevoegd.

H. PINKHOF.

G. BILANCIONI, *Un grande allucinato dell' udito* MARTIN LUTERO. POZZI, Roma 1926.

Het wordt meer en meer mode om op geschiedkundige personages een soort posthume diagnostiseerkunst toe te passen en hen dan als met een of andere ziekte behept, voor te stellen. BILANCIONI'S boek tracht nu de volgende bewijsvoering aannemelijk te maken. 1. Vele acoustische hallucinaties hebben periphere oorzaak (in het uitwendige of in het middenoor). 2. LUTHER had een verstopten neus, bovendien zal hij wel een tuba-stenose gehad hebben (hij leed immers telkens aan keelpijn en rhinitis) en het schijnt, dat hij aan otorrhoe geleden heeft. 3. Hier hebben wij dus de reeks der logische gevolgtrekkingen: otitis media chronica bilateralis; subjectieve geruischen; acoustische zinsbegoochelingen; hallucinaties; en eindelijk: psychose met vervolgingswaan. 4. Tot steun van de onderstelling, dat LUTHER een oorziekte gehad zou hebben, wordt de waarschijnlijkheid genoemd, dat hij lues zou gehad hebben. 5. Om te verdedigen, dat LUTHER'S zenuwstelsel en psyche in eenigszins wankel evenwicht geweest zijn, worden verschillende anecdoten aangehaald, waaruit moet blijken, dat hij een zeer ongeregeld leven geleid heeft: nu eens een tijd zittend, dan plotseling sterk bewogen; nu eens groote onthouding, dan matelooze overdaad, ook in drank. Bovendien een door den geestelijken arbeid fel opgejaagd bestaan en steeds geplaagd door tal van ziekten: jicht, hardlijvigheid, haemorrhoiden, maagpijnen, hoofdpijnen, niercolieken, flauwtjes.

Om dit alles heen giet BILANCIONI een dichte saus van gegevens uit alle gebieden der wetenschap, literatuur, kunst- en godsdienst-geschiedenis en wijsbegeerte. Men leest over den tijd, de samenleving en den persoon van LUTHER heel wat, dat men nergens zóó uitgekozen bijeen vindt. Of al dit borduursel wezenlijk verband, en inderdaad „steek" houdt? . . . Merkwaardige lectuur vormt het boek zeker. Bovendien is het in elk opzicht goed verzorgd: bijzonder mooi papier, uitstekende druk, bosjes illustraties en ten slotte een rijke band geheel van kalfsleer. Ook als weeldevoorwerp een kostbaar bezit.

G. VAN RIJNBERK.